

mas nevykęs, panagrinėkime Jurginio teksto 188-ąjį puslapį. Pirma, iš trijų pilių, kurias lietuviai užėmė Prūsijoje, atsirado keturios. Antra, Goldingos komtūras žygį prieš lietuvius įvykdė ne su „kuršiais“, o su „kitais iš Kuršo“. Trečia, verčiant informaciją apie Kęstučio sūnaus pabėgimą į Prūsus, atsirado frazė nebuvėlė: *Bendrai viską sudėjus*. Ketvirta, versdamas sakinį apie Kernavės ir Maišiagalos pilių sudeginimą, Jurginis vėl įrašė originale nesurandamą frazę: *sukėlęs jose gaisrą*. Penkta, sakinyje apie Polocko puolimą praleista 1366 m. data. Šešta, dalis vertimo itin netiksli:

SRP. - T. 2. - P. 86:

Eodem anno dominus Vromoldus, archiepiscopus Rigensis, scripsit magistro generali, quod affectaret in Dantzic coram eo in causa, que esset inter eum et magistrum et fratres Livonie, tractare et quod vellet eo magistrum cum preceptoribus convocare...

Jurginis XIII. 3:

Tais pačiais metais ponas Vromoldas, Rygos arkivyskupas, rašė didžiajam magistrui, kad *jis nori dalyvauti Dancige sprendžiant jo ginčą su Livonijos magistru ir broliais* ir norėtų, kad magistras su savo lenininkais ten būtų pakviestas.

Valkūnas (I. 27):

Tais pačiais metais ponas Vromoldas, Rygos arkivyskupas, parašė vyr. magistrui, kad labai prašas, *kad magistras Dancige spręstų bylą, kuri kilusi tarp jo ir Livonijos magistro* ir brolių, kad norįs ten kviesti magistrą su viršinininkais.

Viename spausdinto teksto puslapyje - šešios įvairaus didumo klaidos!

Taigi Henriko Latvio „Kronikos“ lietuviškas tekstas yra prasto, netikslaus rusiško vertimo dvynys, o Hermano Vartbergės „Kronikos“ vertimas į lietuvių kalbą - chrestomatinis klaidų pavyzdys. Kalbant apie publikacijos moksliskumą, prisimintini Jurginio įvaduose nemotyvuotai keliami įvairūs esminiai klausimai: 1) kuršiai - ne baltai (p. 164); 2)

Gediminas - valdovas pusininkas (p. 164); 3) Henriko Latvio rankraščio XVI a. platintų nuorašų įtaka reformacijai Livonijoje (p. 21) ir t.t.

Žinoma, derėtų aptarti ne tik įvadu. Kronikų tekstai visai nesutvarkyti archeografiškai, nesuvienodinta terminų, vardų, vietovardžių rašyba. Kodėl, stengdamasis išsaugoti originaluose užfiksuotas vardų formas, Jurginis rašo, pvz., *estai*, o ne „*estonai*“, *lyviai*, o ne „*lyvonai*“, *žemaičiai*, o ne „*sameithorai*“, juoba kad randame ir *žemgalius*, ir *semigalus*, ir t.t. Pagaliau Henriko Latvio ir Hermano Vartbergės pravardės be niekur nieko verčiamos pavardėmis ir trumpinamos *H. Latvis*, *H. Vartbergė*... Iki Jurginio aptartosios Livonijos kronikos į lietuvių kalbą neverstos (p. 166)? Bet juk Lietuvos istorijos instituto bibliotekoje, be Valkūno verstojo Hermano Vartbergės, saugomas ir V. Kazlauskaitės atliktas Henriko Latvio „Kronikos“ vertimas į lietuvių kalbą, tiesa, gana prastas (po Antrojo pasaulinio karo šiuos ir kitus vertimus organizavo tuometinis Istorijos instituto direktorius Povilas Pakarklis).

Baigiant galima pasakyti tik viena: tokia Livonijos kronikų „mokslinė“ publikacija - tai nepagarba visuomenei ir istorijos mokslo diskreditacija.

Artūras Dubonis

LAUKTA IR PAJUOKTA KNYGA

Teodoro Narbuto „Lietuvių mitologija“, pirmasis jo „Lietuvių tautos istorijos“ tomas - keisto likimo knyga. Nemaža Lietuvoje „keisto likimo“ knygų, tačiau Narbuto „Mitologijos“ dalia išties atspindi raizgų mūsų tautinės savimonės bei atminties kelią... Pasirodė ji 1835 metais Vilniuje, antras leidimas užtruko bemaž šimtą šešiasdešimt metų ir išėjo taip pat Vilniuje, tik jau lietuvių kalba.

Rašyta lenkiškai, skirta lietuviams,

Narbutas T. *Lietuvių tautos istorija*. T. 1. *Lietuvių mitologija* / Vertė R. Jasas. - V., Mintis, 1992. - 392 p. - 8 000 egz. - Kaina sutartinė.

ji atkreipė užsienio mokslininkų dėmesį; iš jos medžiagos sėmėsi vokiečių, lenkų ir rusų istorikai, etnografai ir mitologai. Be jokios abejonės, ši knyga prisidėjo prie lietuviškos savimonės formavimo; nuo Basanavičiaus ir Šliūpo iki pastarųjų dešimtmečių romantizmo daugelis mokslininkų ir mokslo mėgėjų vienaip ar kitaip rėmėsi „Mitologija“. Ilgą laiką ji buvo vienintelė daugmaž lengvai prieinama ir lietuvių senosios mitologijos vaizdą tarsi perteikianti knyga... „Ideologijos“ prasme ji nuostabiai teisinga: nuo „ideologinės teisybės“, glūdinčios jos puslapiuose, ne vienam gnaužė kvapą. Nežinia, kiek žmonių XIX amžiuje ją perskaitė susimąstę, ar kartais jie patys nėra lietuviai: daug kas joje buvo kažkur girdėta... Vaikystės pasakos ir legendos, vardai ir keistos barbariškos nuoskalos sodžiaus valstiečių kalboje bei elgesyje pasirodė esančios ne gėdingos *chlopy* pagonybės ir tamsumo apraiškos, o skaidrūs praicitės kristalai, Indijos ar graikų religijai artimos sistemos elementai.

Tam tikra prasme tai absoliuti mokslinė tiesa, tačiau Narbutas įrodinėjo ją ne taip ir ne ten, nenoromis pakenkdamas būsimesiems tyrinėtojams, kurie XIX a. antroje ir XX a. pirmoje pusėje, susidūrę su knyga, dažniausiai neatsilaikydavo prieš jos totalumą ir arba visiškai ją atmesdavo (Aleksander Brückner, Wilhelm Mannhardt), arba priimdavo absoliučiai ir pažodžiui (Jan I. Hanusch, Jonas Šliūpas, o ir Ignatas Kraševskis, Jonas Jaroševičius). Kai kas Narbutu kaip fundamentaliu šaltiniu rėmėsi iki pat šių dienų: deja, toks rėmimasis visiškai supainiojo ne vieną autorių, drauge - ir jo skaitytojus.

Tačiau neužmirškime: 1835 metais, po vieno sukilimo bręstant kitam (beje, po lenkiškom vėliavom), „Mitologija“ buvo reikalinga ir neišvengiama. Lietuviško *Severo - Zapadnyj kraj* inteligentijai ir jos tautinei savimonei tai buvo milžiniška paspartis, nes Daukanto istorinės redukcijos pastangos daugeliui liko nežinomos. Lietuvos istorija kiek prasilavinusiam šlėktai prasidėdavo nuo Jogailos ir faktiškai virsdavo Lietuvos -

Lenkijos istorija, nė nespėjus kaip reikiant joje susigaudyti. Ankstesnieji kunigaikščiai tebuvo miglose paskendę šešėliai, barzdoti lokių krašto šeimininkai su kuokomis rankose. Tiesiog trūko atspirties, už kurios bajorijos mąstystenoje galėjo kiek patikimiau užsikabinti „lietuviškos savimonės“ relikvai. Šiandien mums tik atrodo, kad Lietuvos istorija ir kunigaikščių epocha visada aki-vaizdi ir reljefiška. Tiesa, renesanso epochoje ji buvo neblogai skiriama, tačiau kai tokios skirties poreikio nebepalaikė bajorijos interesai, ji nugrimzdė užmarštin... Be to, nereikėtų užmiršti, kad šiandien tokius puikiai žinomus ir dažnus kunigaikščių vardus atlietuvino tik Kazimieras Būga... Net taip Lietuvą mylėjęs Adomas Mickevičius „Konrado Valerodo“ pratarėje išsitarė, kad Lietuvos jau nebėra. Lietuvos idėja buvo tiek išgrynėjusi, kad galėjo likti romantikų viešpatijoje, kaip senoji Graikija - Hölderlino vizijose. Paradoksalu, bet „anos“ ir „šios“ Lietuvos tęstinumą, be didžiųjų žemaičių, įžiūrėjo būtent Narbutas. Tai buvo „mitologinis“ tęstinumas: pasirodė, kad senųjų mitų elementai tebegyvuoja liaudies pasakojimuose, kad kronikininkų užrašyti dievų vardai tebeskamba lietuvių valstiečių lūpose. Narbuto atradimas buvo nepaprastas laimėjimas. Žinoma, „Mitologija“ neišlaiko šiuolaikinio mokslo kritikos, kaip neišlaikė jau prieš šimtmetį. Akivaizdu, kad joje pateikiamas dievų panteonas pernelyg pritemptas, kad Narbutui visiškai nerūpėjo šaltinių kritika nei atranka, kad kelis neaiškios kilmės fragmentus jis jungdavo, remdamasis graikų mitų (pavyzdžiui, Persefonės ir Demetros) schemomis ar tiesiog kieno nors poetiniais paistalais (ypač kalbėdamas apie Mildą, Kaunį ir pan.), kuriuos priimdavo už tikrą pinigą. Kartais prasikiša ir autoriaus noras mažumėle „patobulinti“ turimą medžiagą. Mūsų negali įtikinti nuoroda, kad ta ar ana žinia jo išgirsta „iš vieno jūrininko“, o moneta matyta „viename dvare“. Žinoma, Narbutas naudojosi ir tikrai egzistavusiais rankraščiais (pvz., Rivijaus kronika, kurios autentiškumu abejota tol,

kol galų gale ji buvo vėl atrasta), bei mūsų dienas pasiekusiais šaltiniais. Dažnai jis perteikia autentiškus dalykus, tačiau jie taip apipinti keistais ir toli gražu ne autentiškais ornamentais, kad ne visada galima vienus nuo kitų atskirti.

Šiuolaikiniam mokslui Narbuto „Mitologija“ yra tipiškai „vėlyvas šaltinis“, kuriuo negalima pasitikėti (o kokia kronika ar šaltiniu galima visiškai pasitikėti?). Tačiau jo duomenimis galima naudotis tais atvejais, kai jie sutampa su iš kitur žinomais šaltiniais bei lyginamosios religijotyros išvadomis. Apie Narbuto knygos mokslinį patikimumą čia kalbėti neverta, nes įvadinis Norberto Vėliaus straipsnis „Teodoras Narbutas - lietuvių mitologijos tyrinėtojas“ (p. 18-46) yra informatyvus ir naudingas tekstas. Į epochos kontekstą mus įvesdina Vytauto Berenio straipsnis „Teodoras Narbutas ir jo „Lietuvių tautos istorija““ (p. 7-17). Rodos, pasidžiaugtum išsamiais pristatymais, puikiu vertėjo darbu (nepaisant išorinio lengvumo, Narbutas nėra „lengvas“ autorius!) ir dėtum tašką.

Deja, Narbutas rašė ne čekams ar lenkams, o lietuviams. Ir išleistas jis dabar lietuviškai - kas, kad skirtingais viršeliais, be rodyklių, be paprasčiausio vadyno (juk tai šaltinis kelioms tyrinėtojų ir skaitytojų kartoms!), o dar ir turinys šlubuoja trimis puslapiais.

Dabar - ne 1835-iejai... Kam gali šauti į galvą pašėlusiai mintis - normaliai išleisti knygą?

Antanas Sereida

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Nuo gotikos iki romantizmo: Senoji Lietuvos dailė: Straipsnių rinkinys / Sudarė Irena Vaišvilaitė. - Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, Kultūros ir meno institutas, 1991. - 262 p., 104 il. - 2 500 egz.

Straipsnių rinkinys parengtas 1987 m. Mokslų akademijos Istorijos instituto Menotyros skyriaus organizuotos konferencijos „Nuo gotikos iki romantizmo. Lietuvos meninės kultūros

klausimai“ pranešimų pagrindu. Publikacijų autoriai - dailės istorikai, restauratoriai bei muziejaininkai. Straipsniai labai įvairaus pobūdžio - nuo stiliaus aprašykų analizės iki vieno kūrinio ar kūrinių grupės nagrinėjimo. Rinkinys atspindi LDK dailės istorijos, taip pat XIX a. Lietuvos dailės istorijos tyrinėjimų pobūdį, jų kryptis. Greta Lietuvos mokslininkų darbų spausdinami tyrinėtojų iš Minsko Olgos Dadionovos ir Igorio Duchano straipsniai, skirti XVII - XVIII a. LDK meninei kultūrai.

Šiuolaikinės lietuvių dailės horizontai: Straipsnių rinkinys / Sudarė Pillelė Veljetaga. - Vilnius: Kultūros ir meno institutas, 1992. - 174 p. - 3 000 egz.

Rinkinyje aptarti kai kurie dabartinės lietuvių dailės raidos bruožai. Straipsniai rašyti 1987-1988 m. Tai tipiškai to laikotarpio vadinamosios „akademinės dailėtyros“ pavyzdžiai, aprėpiantys pagrindinę šiuolaikinės lietuvių dailės tyrinėjimų problematiką. Tapybos meninių principų pokyčius išsamiai ir argumentuotai nagrinėja Jolita Mulevičiūtė. Erdvės ir laiko kaip tapybos išraiškos priemonių specifika bando nusakyti Viktoras Liutkus. Žmogaus įvaizdžio kaitą skulptūroje apžvelgia Giedrė Jankevičiūtė. Taikomiosios dailės plėtoje skirti Pillelės Veljetagos ir Lijanos Šatavičiūtės straipsniai. Apie estampą rašo Jolita Petkevičiūtė, apie vitražą - Raminta Jurėnaitė. Architektūros teorijos studijas reprezentuoja Jūratės Markevičienės straipsnis.

Žmogus ir aplinka XX a. Lietuvos dailėje: Str. rinkinys. - V.: Academia, 1992. - 244 p. - 2 000 egz.

Lietuvos kultūros ir meno instituto Dailės istorijos skyriaus bendradarbių straipsnių rinkinyje XX a. Lietuvos dailė aptarta įvairiais aspektais. Kelių skirtingų laikotarpių grafikos bei tapybos įvaizdžius nagrinėja Ingrida Korsakaitė, Laima Laučkaitė, Viktoras Liutkus. Laikotarpio kultūrinių realių fone tapybos raidą 1956-1970 m. analizuoja Jolita Mulevičiūtė. *Art Deco* stiliaus apraškas